

การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

กฤษมาลี โพธิ์ปัสสา ปร.ด.*

บทคัดย่อ

พัฒนาการของเด็กปฐมวัยไทยมีแนวโน้มล่าช้าทุกด้าน มีสาเหตุมาจากเด็กขาดโอกาสการได้รับการกระตุ้นหรือส่งเสริมพัฒนาการที่เหมาะสมจากบิดามารดา ผู้ปกครองหรือผู้ดูแล และจากสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป การปล่อยให้เด็กเล่นตามลำพังกับสมาร์ตโฟนและแท็บเล็ตเป็นเวลาหลายชั่วโมงในแต่ละวันเป็นหนึ่งในสาเหตุนั้นด้วย การเล่นในเด็กปฐมวัยมีความสำคัญต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยเพราะการเล่นถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ของเด็กในอนาคต ดังนั้น พ่อแม่ และผู้ปกครอง ต้องเข้าใจและสามารถนำของเล่นหรือกิจกรรมการเล่นไปใช้กับเด็กได้อย่างเหมาะสมซึ่งจะทำให้เด็กมีพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาได้เหมาะสมกับวัย สื่อที่เหมาะสมประหยัดมากที่สุดสำหรับเด็กปฐมวัยคือ วัสดุที่ได้จากธรรมชาติและจากเศษวัสดุต่างๆ วัสดุทั้งสองชนิดนี้นอกจากจะช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายแล้วยังช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและรักษาวัฒนธรรมของเล่นจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยให้คงอยู่ ทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ได้สานสัมพันธ์กับลูกหลาน และชุมชนได้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กโดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการผลิตของเล่นเด็กหรือจัดกิจกรรมต่างๆ ซึ่งอาจจะเป็นทางออกหนึ่งในการลดจำนวนเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการที่ไม่สมวัย

คำสำคัญ : การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ภูมิปัญญาท้องถิ่น

* อาจารย์ หลักสูตรสาขาวิชาการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรดิตถ์

Child Development Promotion through Local Wisdom Practice

Gusumalee Potipatsa Ph.D.*

ABSTRACT

The development of Thai preschool children tends to be delayed in all aspects due to the lack of opportunity to receive appropriate stimulation or promotion from parents and child caretakers and the change of social and environmental conditions. The parents' allowance for children to play alone with smartphones and tablets many hours per day also causes delayed development. Preschool child playing is important for child development and learning because it leading to the learning process of children in the future. Therefore, the parents and child caretakers need to understand and be able to apply toys or play activities to their children appropriately, which would enable children to gain development in physical, emotional, social and intellectual aspects, as appropriate as their age. The media made from natural and scrap materials for preschool children are most economical. These materials not only are economical but also conserve the natural environment and the toy culture from Thai local wisdom. In addition, they encourage the parent and caretaker to build the family relationship and the communities to participate in promoting child development by using local wisdom to produce toys or organize various activities. This may be a solution to reduce the number of preschool children with developmental delay.

Keywords : Child Development Promotion, Local Wisdom.

---

* Nursing Instructor, Child and Adolescent Nursing Programe, Boromarajonnani Nursing College, Udonthani

บทนำ

ในปัจจุบันพัฒนาการของเด็กปฐมวัยมีแนวโน้มล่าช้าในทุก ๆ ด้าน จากการสำรวจของสถาบันพัฒนาอนามัยเด็กแห่งชาติกรมอนามัยในปี พุทธศักราช 2560¹ ค้นพบเด็กไทย 4 ช่วงวัย ที่มีพัฒนาการล่าช้าในภาพรวมระดับประเทศ คือ เด็กอายุ 9 เดือน มีพัฒนาการล่าช้าในด้านการเคลื่อนไหวมากที่สุด(40.17%) เด็กอายุ 18 เดือน มีพัฒนาการล่าช้าในด้านการเข้าใจภาษามากที่สุด (45.75%) เด็กอายุ 30 เดือน มีพัฒนาการล่าช้าในด้านการเข้าใจภาษามากที่สุด (83.05%) และเด็กอายุ 48 เดือน มีพัฒนาการล่าช้าในด้านการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา (63.36%) ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากเด็กขาดโอกาสการได้รับการกระตุ้นหรือส่งเสริมที่เหมาะสมจากบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือผู้ดูแลจากสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไปมีการนำเทคโนโลยี เช่น สมาร์ทโฟนและแท็บเล็ต มาใช้ในการสื่อสารมากขึ้น มีโทรทัศน์เพื่อการบันเทิงในครอบครัว ปล่อยให้เด็กเล่นสมาร์ตโฟน แท็บเล็ต ดูโทรทัศน์ด้วยตนเองโดยไม่มีพ่อแม่หรือผู้ปกครองชี้แนะ ซึ่งจากผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการเด็กปฐมวัยไทย ครั้งที่ 6 พ.ศ.2560 พบว่า ปัจจัยที่ทำให้เด็กมีโอกาสพัฒนาการสมวัย คือ พ่อแม่หรือผู้ปกครองใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์อย่างมีคุณภาพ มีการเล่นอย่างมีคุณภาพกับเด็ก มีการอ่าน-เล่านิทานคุณภาพให้เด็กฟังและเด็กดูที่วันน้อยกว่า 2 ชั่วโมง² ดังนั้นการที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองมีเวลาเล่นอย่างมีคุณภาพกับเด็กมากขึ้นและใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์อย่างมีคุณภาพจะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการสมวัยมากขึ้น

การเล่นในเด็กปฐมวัยมีความสำคัญต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยเป็นอย่างมาก เพราะการเล่นถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ของเด็กในอนาคต ดังนั้น พ่อ แม่ และผู้ปกครอง ต้องเข้าใจและสามารถนำของเล่นหรือกิจกรรมการเล่นไปใช้กับเด็กได้อย่างเหมาะสมซึ่งจะทำให้เด็กมีพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาได้เหมาะสมกับวัยและเพื่อทำให้พัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยก้าวไปอย่างมีคุณภาพซึ่งเป็นพื้นฐานของการ

เรียนรู้ในอนาคต สื่อที่เหมาะสมประหยัดมากที่สุดสำหรับเด็กปฐมวัย คือ วัสดุที่ได้จากธรรมชาติและจากเศษวัสดุต่างๆ ได้แก่ ใบไม้ กิ่งไม้ เปลือกไม้ ลูกไม้ เปลือกหอย หิน ก้อนกรวด ทราช ฯลฯ และวัสดุที่ได้จากเศษวัสดุเหลือใช้ต่างๆ ได้แก่ เศษผ้า ฝาขวด ก่อถ่วงนม ถูกระดาษ ฯลฯ วัสดุทั้งสองชนิดนี้นอกจากช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายแล้วยังช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ และยังช่วยรักษาวัฒนธรรมของเล่นจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยให้คงอยู่ตลอดไป นอกจากนี้การทำของเล่นจากวัสดุพื้นบ้านกิจกรรมการเล่นต่างๆ การร้องเพลงกล่อมเด็ก เป็นต้น จึงเป็นวัตถุและกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงสภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของปยุตตอายุและการส่งเสริมให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ได้สานสัมพันธ์กับลูกหลานและครูภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นคนเฒ่าคนแก่ได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เป็นการส่งผลต่อสภาพจิตใจของผู้สูงอายุให้มีสุขภาพที่ดี³ ผู้เขียนในฐานะอาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาการพยาบาลเด็กและวัยรุ่นจึงอยากใช้บทความนี้ในการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยด้วยสื่อจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือผู้ดูแลเด็กปฐมวัยในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กในแต่ละด้านและต่อผู้ดูแลผู้สูงอายุเพื่อส่งเสริมและกระตุ้นให้ผู้สูงอายุได้ใช้ความรู้ทางภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมหรือผลิตอุปกรณ์หรือของเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กต่อไป

ความหมายและพัฒนาการที่คาดหวังของเด็กปฐมวัย³

เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กอายุตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึงอายุ 5 ปี 11 เดือน 29 วัน หรือต่ำกว่า 6 ปีการ เป็นช่วงที่มีการพัฒนาการด้านสมองและการเรียนรู้อย่างรวดเร็วที่สุด ดังนั้นจึงถือได้ว่าช่วงปฐมวัยเป็นช่วงวัยที่ต้องการการปลูกฝังดูแลเป็นพิเศษ เพื่อจะได้เป็นรากฐานที่สำคัญของการเรียนรู้และการพัฒนาตลอดชีวิตให้เติบโตเป็นเด็กฉลาดและประสบความสำเร็จในชีวิต

พัฒนาการที่คาดหวังของเด็กปฐมวัย

1. กลุ่มเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี ในการพัฒนาเด็กมุ่งส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญาที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความสนใจและความแตกต่างระหว่างบุคคล ดังนี้

1.1 ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย แข็งแรง และสุขภาพดี

1.2 สุขภาพจิตดี มีความสุข

1.3 มีทักษะชีวิตและสร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบตัวและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

1.4 มีทักษะการใช้ภาษาสื่อสารและสนใจเรียนรู้สิ่งต่างๆ

2. กลุ่มเด็กอายุ 3-6 ปี ในการพัฒนาเด็กมุ่งส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการตามวัยเต็มตามศักยภาพ และมีความพร้อมในการเรียนรู้ต่อไป ดังนี้

2.1 ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย แข็งแรง และมีสุขนิสัยที่ดี

2.2 สุขภาพจิตดี มีคุณธรรม จริยธรรม และจิตใจที่ดีงาม

2.3 มีทักษะชีวิตและปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีวินัยและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

2.4 มีทักษะการคิด การใช้ภาษาสื่อสาร และการแสวงหาความรู้ได้เหมาะสมกับวัย

ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น⁴

ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น มีคำอื่นที่มีความหมายและใช้ในบริบทใกล้เคียงกันหลายคำ เช่น ภูมิปัญญา (Wisdom) ภูมิปัญญาชาวบ้าน และภูมิปัญญาไทย ดังนั้นจึงขออธิบายความหมายแต่ละคำดังนี้

ภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้ ความคิด ความสามารถ ที่เป็นผลมาจากการใช้ความคิด สติปัญญาในการปรับตัวและดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน เป็นทักษะความเชื่อ และศักยภาพในการแก้ปัญหาของมนุษย์ที่สืบทอดกันมาจากอดีตถึงปัจจุบันอย่างต่อเนื่องสามารถนำมาใช้หรือ

ปรับเปลี่ยน สร้างประโยชน์และแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมจนถึงปัจจุบันได้

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom) หมายถึง องค์ความรู้ที่เกิดจากการสั่งสมความรู้ของคนในชุมชนหรือท้องถิ่น ที่มีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นจนเป็นวิถีชีวิต มรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและมีความหมายเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตของคนในท้องถิ่น

ภูมิปัญญาไทย (Thai wisdom) หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ทักษะ และเทคนิคการตัดสินใจผลิตผลงานของบุคคล อันเกิดจากการสะสมองค์ความรู้ทุกด้านที่ผ่านกระบวนการสืบทอดพัฒนาปรับปรุง และเลือกสรรมาแล้วเป็นอย่างดีสามารถแก้ไขปัญหา และพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย

ความสำคัญของการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาเด็กปฐมวัย⁴

1. ช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าและมีประสบการณ์ตรงจากการศึกษาแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น มีแหล่งเรียนรู้ใกล้ตัว เด็กสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีประสบการณ์ตรงหรือลงมือปฏิบัติ เด็กได้รับความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีมีความภูมิใจในความสำเร็จในงานของตน

2. ช่วยให้เด็กมีอุปกรณ์ ของเล่น และเครื่องเล่น เด็กวัยนี้เรียนรู้ผ่านการเล่น การมีอุปกรณ์ ของเล่นและเครื่องเล่น จะช่วยให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์ในการเล่น เล่นได้ซับซ้อนขึ้นและนานขึ้น เด็กได้เล่นเป็นกลุ่มเรียนรู้การช่วยเหลือกันเอื้อให้เรียนรู้การปรับตัว เล่นกับเพื่อนได้ไม่ทะเลาะกันช่วยให้เด็กมีความสุข และสนุกสนานจากการเล่น

3. ช่วยให้เด็กได้เรียนรู้และเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาที่อยู่รอบตัวและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับวิถีการดำเนินชีวิตได้ เช่น การนำความรู้จากภูมิปัญญามาปลูกผักรับประทานเพื่อประโยชน์ต่อสุขภาพ เช่น ผักบุ้ง ตำลึง ตะไคร้ การนำสมุนไพรมาทำเป็นเครื่องดื่มที่มีรสชาติถูกและมีประโยชน์ การทำของเล่นและเครื่องเล่นจากวัสดุพื้นบ้าน การใช้สัจจากธรรมชาติมา

ทำงานศิลปะ เช่น ดนตรีทำให้สีฟ้าอ่อน ชี้อันทำให้สีแดง รวมถึงการปรุงอาหารและการเก็บอาหารไว้นานขึ้น

4. ช่วยให้เด็กรักและห่วงใยในสิ่งที่บรรพชนสร้างมาและรักในท้องถิ่นภาคภูมิใจในท้องถิ่น มรดกทางปัญญา มรดกทางวัฒนธรรมที่ได้สั่งสมมาช้านาน

5. ช่วยให้เด็กเห็นแบบอย่างที่ดีของบรรพชนและเกิดการเลียนแบบในสิ่งที่ดีงาม

หลักการจัดประสบการณ์ในเด็กปฐมวัย⁵

การจัดประสบการณ์ในเด็กปฐมวัยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ในการจัดประสบการณ์ดังกล่าวบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกส่วน คือ พ่อแม่ ผู้ปกครอง และครูต้องเข้าใจหลักการจัดประสบการณ์ดังนี้

1. หลักพัฒนาการ พ่อแม่ ผู้ปกครอง และครู ต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กในแต่ละช่วงวัย เพื่อให้สามารถออกแบบการจัดกิจกรรม สภาพแวดล้อม และใช้สื่ออย่างเหมาะสม สร้างความสนใจให้เด็กอยากสำรวจศึกษา ทดลอง ค้นคว้าและเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมมากที่สุด

2. หลักการเรียนรู้ การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากการได้รับประสบการณ์ที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสภาพแวดล้อม

3. หลักการพัฒนาเด็กเป็นองค์รวม การจัดการเรียนรู้ให้เด็กได้พัฒนาทุกด้านตามปรัชญาการศึกษาเด็กปฐมวัย คือ การพัฒนาเด็กบนพื้นฐานของการอบรมเลี้ยงดูพัฒนาเด็กที่ตอบสนองต่อธรรมชาติของวัยเด็กภายใต้บริบทของสังคม วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ด้วยความรักและเอื้ออาทร

4. หลักการบูรณาการของท้องถิ่น โดยการนำความเชื่อ หลักศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตของแต่ละท้องถิ่นมาบูรณาการในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้รากเหง้าของบรรพบุรุษและครอบครัวของตน เรียนรู้ความเหมือนและความแตกต่างระหว่างกัน ปลูกฝังความภาคภูมิใจ การรักษา

วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ตัวอย่าง เช่น นิทาน เรื่องเล่าท้องถิ่น คำคล้องจอง อาหารและอาชีพประจำท้องถิ่น การเรียนรู้ดังกล่าวจะทำให้เด็กสามารถนำความรู้ไปใช้ในวิถีประจำวัน ส่งผลให้เด็กเติบโตเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและอยู่กับผู้อื่นอย่างมีความสุข

5. หลักการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ซึ่งสามารถทำได้ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน เช่น การชวนพูดคุยเรื่องที่ต้องเนื่องจากโรงเรียน การช่วยเตรียมวัสดุอุปกรณ์ของเล่นต่างๆ เข้าไปช่วยโรงเรียนในการเตรียมกิจกรรมที่ตนเองถนัด มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กช่วยทำให้พัฒนาเด็กไปในทิศทางเดียวกัน

จะเห็นได้ว่าการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ หลักศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิต ของแต่ละท้องถิ่นมาบูรณาการในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยมีความสำคัญที่จะทำให้เด็กปฐมวัยเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข จากการทบทวนวรรณกรรมพบการศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้เด็กปฐมวัยแบ่งตามภูมิภาคได้ดังนี้

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ทัศนีย์ นาคคุณทรง และคณะ⁶ ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การปกครองท้องถิ่นโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตจังหวัดมหาสารคาม พบว่า พัฒนาการเด็กก่อนและหลังการจัดด้วยรูปแบบการสอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สื่อการละเล่นที่นำมาทำเป็นของเล่นเด็ก แบ่งตามการส่งเสริมพัฒนาการ 4 ด้าน คือ

1. ด้านร่างกายทางกล้ามเนื้อมัดใหญ่ เช่น บักกิ้งล้อ เดินกะลามะพร้าว บักปิ่นลม เป็นต้น ทำจากไม้ ไม้ไผ่ เชือกปอ ส่วนพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็ก คือ การพับใบตองเพื่อทำกระทง การฉีกห่อใบตองเพื่อทำข้าวต้ม การม้วนใบตองทำขนมหมากเบ็ง การฉีกใบตองเพื่อทอเป็นเสื่อ การปั้นข้าวเหนียว เป็นต้น

2. ด้านอารมณ์ เช่น มีความสุขจากการฟังนิทานตัวละครในนิทานสามารถเข้าใจความสนใจของเด็กและมี

พลังโน้มน้าวทัศนคติตลอดจนเสริมสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ การฟังเพลงกล่อมเด็กภาษาที่ใช้กล่อมเป็นภาษาประจำถิ่นให้คุณค่าทางจิตใจ การร้องบทหรือสรภัญญะของเด็กโดยใช้สำเนียงภาษาท้องถิ่น เนื้อร้องที่ปรับให้สั้นกับวัยเด็กเนื้อหาเกี่ยวกับศีลธรรมจะเป็นการกล่อมเกล้าจิตใจเด็กให้อ่อนโยนสงบเยือกเย็นทำให้เด็กฝึกเป็นผู้ฟังที่ดี

3. พัฒนาการทางด้านสังคม โดยการจัดให้เด็กเล่นเป็นกลุ่มและเดี่ยว การเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน เช่น บุญข้าวจี บุญผะเหวด บุญบั้งไฟ บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก เป็นต้น ทำให้เด็กเรียนรู้การอยู่ร่วมกันในสังคมปลูกฝังรากฐานให้มีความรักและผูกพันกับท้องถิ่นของตนเอง และจากการฟังนิทานพื้นบ้านจะช่วยส่งเสริมให้เด็กอยู่ร่วมกับผู้อื่นมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และช่วยเหลือผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

4. พัฒนาการด้านสติปัญญา เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งใกล้ตัวเด็กปฐมวัยเป็นสิ่งเร้าที่ดี เด็กได้เรียนรู้ธรรมชาติผ่านการเล่น การได้สัมผัสจับต้อง สังเกต คิดค้นศึกษาความเพลิดเพลิน เด็กได้วัด จำแนก เปรียบเทียบสิ่งใกล้ตัว ทำให้เกิดการจำ เข้าใจ สร้างมโนทัศน์ในสิ่งนั้นๆ ได้ดี และการละเล่นพื้นบ้านอีสานที่มีบทร้องเป็นภาษาถิ่นเมื่อเด็กได้เล่นจะเป็นการเสริมความพร้อมทางด้านภาษาเพราะต้องมีบทพูด/ร้อง ตอบโต้กันตลอดเวลา เช่น การเล่นอ้ายโม่ตาบอด บักหยาดไท รีรีข้าวสาร เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการเล่นที่ส่งเสริมความสามารถด้านตรรกะ/คณิตศาสตร์ ทั้งการสังเกต เปรียบเทียบ การบอกจำนวน และช่วยในการแก้ปัญหาว่าจะเล่นอย่างไรให้ชนะในขณะการเล่น เช่น การเล่นกาบิโหลก จะช่วยให้เด็กสังเกตและกะระยะที่จะโยนเบี้ยลงในช่องให้ถูกต้องโดยไม่ลงเส้นและการนับจำนวนช่องที่ต้องกระโดดข้าม นอกจากนี้ที่เด็กลงมือในการปฏิบัติการทดลอง เช่น การข้อมต้นกกเพื่อนำไปทอ การประกอบอาหารพื้นบ้าน เด็กต้องใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า การเรียนรู้วิถีธรรมชาติจากพืชสมุนไพรในชุมชน กิ่งไม้ ใบไม้ ใบหญ้า ฝ้ายฝ้าย ฝ้ายพื้นบ้านอีสาน และวัสดุเหลือใช้จากชุมชน

ศิริมงคล ทนทอง และคณะ⁷ ได้ศึกษาการพัฒนา

หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุนทรียะสำหรับเด็กปฐมวัย พบว่าเนื้อหาและกิจกรรมเหมาะสมกับวัยผู้เรียนทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพท้องถิ่นของตน ส่งผลให้เด็กเรียนรู้เรื่องราวในท้องถิ่นมากขึ้น เกิดความรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่นสุนทรียะและส่งเสริมพัฒนาการผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ซึ่งประกอบด้วย 5 กลุ่มเนื้อหา คือ

กลุ่มที่ 1 การประกอบอาชีพ ประกอบด้วย หน่วยการทำงานปลูกข้าว หน่วยการทอผ้า หน่วยทำเครื่องเงิน และหน่วยการทำจักสาน

กลุ่มที่ 2 พิธีกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ประกอบด้วย หน่วยแซนโขนตา หน่วยบุญผะเหวด หน่วยบุญสงกรานต์ และหน่วยบุญบั้งไฟ

กลุ่มที่ 3 อาหารพื้นบ้าน ประกอบด้วย หน่วยขนมบายกริม หน่วยขนมเนืล หน่วยขนมนางเล็ด และหน่วยขนมดอกคำเจียก

กลุ่มที่ 4 ศิลปะและการละเล่น ประกอบด้วย หน่วยของเล่นเด็ก หน่วยนิทานพื้นบ้าน หน่วยงานช่างสุนทรียะ และหน่วยกันตริမ်

กลุ่มที่ 5 แหล่งโบราณสถานและบุคคลสำคัญ ประกอบด้วย หน่วยสุนทรียะจังหวัดของหนู หน่วยพระยาสุนทรภู่กวีศรีณรงค์จางวาง หน่วยเก็บน้ำห้วยเสนง และหน่วยหลวงปู่ดูล อตุโล

ทัศนีย์ รอดชมพู่ และคณะ⁸ ได้ศึกษาการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก 3-5 ปี ผ่านโปรแกรมการเล่นตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาท้องถิ่น เขตสุขภาพที่ 7 และ 8 โดยศึกษาสถานการณ์การใช้ของเล่นตามภูมิปัญญาท้องถิ่นและพัฒนาฝีมือโปรแกรมการเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็ก 3-5 ปี ส่งเสริมให้ศูนย์เด็กเล็กขององค์กรปกครองท้องถิ่นใช้โปรแกรมการเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ติดตามโปรแกรม ผลการใช้โปรแกรมพบว่า เด็ก 3-5 ปี ในกลุ่มทดลองมีพัฒนาการสมวัยสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบและมีคะแนนพัฒนาการเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 รายการของเล่นเด็กที่ทุกจังหวัดมีใช้

เหมือนกัน คือ ว่าว กลิ้งล้อ ม้าก้านกล้วย ปืนก้านกล้วย กังหันไม้ไผ่ ชักกะเย่อ กิ่งก่องแก้ว เดินกะลา หาบของ ขาย เล่านิทาน

ภาคเหนือ

ศศิพินต์ สุขบุญพันธ์⁹ ศึกษาการบูรณาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มีความ ต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมจากผู้ปกครองในเขต อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าผู้ปกครอง ของ เด็กที่มีความต้องการพิเศษมีส่วนสำคัญในการช่วยเหลือ และดูแลเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยใช้แนวทางของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มีความ ต้องการพิเศษ ผู้ปกครองมีความสนใจในการนำองค์ ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการส่งเสริม พัฒนาการและตระหนักถึงความสำคัญของบทบาทของ ตนในการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการบุตรหลาน ที่มีความต้องการพิเศษโดยมีฐานการเรียนรู้ 6 ฐาน คือ

ฐานที่ 1 การส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัด ใหญ่ ประกอบด้วย กิจกรรมม้าก้านกล้วย และ กิจกรรม ตีวงล้อ

ฐานที่ 2 การส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัด เล็ก ประกอบด้วย กิจกรรมสานปลาตะเพียนจากใบ มะพร้าว และกิจกรรมพิมพ์ภาพจากวัสดุธรรมชาติ

ฐานที่ 3 การส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม ประกอบด้วย กิจกรรมยิงกั้ง และกิจกรรมเป่ากบ

ฐานที่ 4 การส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาและการสื่อสาร ประกอบด้วย กิจกรรมภาษาคำเมืองกับภาพ และกิจกรรมร้องเพลงกล่อมเด็ก

ฐานที่ 5 การส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา ประกอบด้วยกิจกรรมเรขาคณิตจากโคลมลอย และ กิจกรรมหมากเก็บเม็ดมะขาม

ฐานที่ 6 การส่งเสริมพัฒนาการด้านทักษะการ ช่วยเหลือตนเอง ประกอบด้วย การแปรงฟันด้วยถ่าน และล้างมือให้สะอาด

ภาคใต้

วรรณวิสา แซ่ลิ้ม¹⁰ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่องการ พัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่นสำหรับเด็กปฐมวัย เรื่อง

การเล่นพื้นบ้านชุมชนตำบลปะลฐู อำเภอสุไหงปาดี จังหวัดนราธิวาส พบว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัด ประสบการณ์โดยใช้การเล่นพื้นบ้านชุมชนตำบล ปะลฐูมีพัฒนาการทุกด้านสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ไม่ได้รับ การจัดประสบการณ์โดยใช้การเล่นพื้นบ้านชุมชน ตำบลปะลฐู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่ง การเล่นพื้นบ้านชุมชนตำบลปะลฐู ประกอบด้วย

1. การเล่นเกมเสาตอมองตาแป หมายถึง การ เล่นที่เด็ก ๆ เล่นกันบางท้องถิ่นเรียก “การวิ่งไล่จับเลข แปด” โดยใช้วาดหรือสร้างเลขแปดวิ่งเล่นในเลขแปด

2. การเล่นเกมเสา หมายถึง การเล่นที่เด็ก ๆ เล่นกันบางท้องถิ่นเรียก “ผีเข้าขวด” โดยใช้รูปขวดใน การเล่น

3. การเล่นเกมเสาบอลลากอปี หมายถึง การ เล่นที่เด็ก ๆ เล่นกันบางท้องถิ่นเรียก “ปากกระป๋องนม” เล่นโดยการใช้ลูกบอลปากกระป๋องนมให้ล้ม

4. การเล่นเกมเสาแลเง้า หมายถึง การเล่น ที่เด็ก ๆ เล่นกันบางท้องถิ่นเรียก “ปูกาเก” เล่นโดยการ กระโดดขาเดียววิ่งไล่แต่ละผู้เล่น

5. การเล่นเกมเสาอิมองตุงูกาเกง หมายถึง การ เล่นที่เด็ก ๆ เล่นกันบางท้องถิ่นเรียก “มอญซ่อนผ้า” เล่นโดยมีบัตรรองประกอบให้ผู้ถือผ้าบังตัวเองไม่ให้คน อื่นเห็นถนัดแล้วเดินหรือวิ่งไปรอบ ๆ วง ต้องทำท่าหรือ ตาให้สนิทเดินบ้างวิ่งบ้างทำเป็นวางผ้าแต่ไม่วางเพื่อ หลอกล่อผู้ที่นั่งให้ผลอตัวเมื่อเห็นเป็นโอกาสแล้วก็แอบ หย่อนผ้าลงไว้ใกล้หลังผู้ที่นั่งคนใดคนหนึ่ง เมื่อบางผ้าแล้ว ควรเดินหรือวิ่งให้เร็วต่อไปเพื่อกลับถึงที่เดิมโดยมิให้ผู้ นั่งรู้ตัว

ภาคกลาง

วรรณิภา พักเขียว และอัญชลี สุขในสิทธิ์¹¹ ได้ ศึกษาความสามารถด้านตรรกะคณิตศาสตร์ และด้าน ความเข้าใจระหว่างบุคคลของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัด ประสบการณ์การประกอบอาหารไทยภาคกลาง เพื่อ ศึกษาและเปรียบเทียบความสามารถด้านตรรกะ คณิตศาสตร์และด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลของเด็ก ปฐมวัยก่อนและหลังได้รับการจัดประสบการณ์การ

ประกอบอาหารไทยภาคกลาง ซึ่งมีรายการอาหารที่หลากหลาย เช่น แกงจืดแตงกวา เต้าหู้ทรงเครื่อง ไข่ตุ๋น ฟักทองแกงบวด แกงส้มรวมมิตร ขนมบัวลอย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชาย-หญิง อายุระหว่าง 5-6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 ของโรงเรียนชุมชนวัดวิเศษชัยชาญ ตำบลไผ่จำศีล อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง จำนวน 15 คน โดยทำการทดลอง 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 60 นาที รวมการทดลองทั้งสิ้น 24 ครั้ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แผนการจัดประสบการณ์ การประกอบอาหารไทยภาคกลางและแบบประเมินเชิงสถานการณ์ความสามารถด้านตรรกะคณิตศาสตร์และแบบสังเกตด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล เป็นการวิจัยเชิงทดลองแบบ One Group Pretest-Posttest Design ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถของเด็กปฐมวัยด้านตรรกะคณิตศาสตร์และด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลหลังการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารไทยภาคกลางสูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารไทยภาคกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

อัญมณี บุญเชื้อ และสุรศักดิ์ เก้าเอียน¹² ได้ศึกษาการนำภูมิปัญญาวัฒนธรรมและทรัพยากรไทยมาสร้างประสบการณ์ในมุมการเรียนรู้สำหรับเด็กเล็ก เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบการจัดมุมการเรียนรู้ของเด็กเล็กจากการนำภูมิปัญญาวัฒนธรรมและทรัพยากรไทยมาสร้างเป็นสื่อการสอนในมุมการเรียนรู้และเพื่อพัฒนากระบวนการสร้างประสบการณ์ในมุมการเรียนรู้ตามแบบ เก็บรวบรวมข้อมูลในโรงเรียนอนุบาลและศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจาก 4 จังหวัดจาก 4 ภาค ผู้ให้ข้อมูล คือ เด็กอนุบาล ครู ผู้บริหาร และผู้ปกครอง ข้อมูลในการวิจัยประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต แบบสอบถามและการสนทนา ผล

การวิจัยพบว่า เด็กเล็กเรียนรู้ด้วยตนเองจากการสำรวจคุณสมบัติต่างๆของสื่อผ่านการใช้ประสาทสัมผัสหลายทาง เช่น การมองเห็น การสัมผัส การดมกลิ่น และการได้ยิน ครูได้จัดมุมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กเล็ก ดังนี้

1. มุมสำหรับพัฒนาความสามารถในการใช้เหตุและผลโดยใช้หัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น ปลายตะเพียนที่มีขนาด สี แตกต่างกัน คานหาบสำหรับชั่งน้ำหนัก
  2. มุมสำหรับพัฒนาความสามารถด้านมนุษย์สัมพันธ์โดยใช้หัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น เครื่องปั้นดินเผา ชุดขนมครก
  3. มุมสำหรับพัฒนาความสามารถในการเข้าใจตนเองโดยใช้พื้นที่นอนเงียบ ๆ คนเดียวบนผืนผ้าที่มีพื้นผิวที่แตกต่างกัน
  4. มุมสำหรับพัฒนาความสามารถด้านดนตรีโดยใช้ฝักเมล็ดพันธุ์ เช่น สะบ้า เครื่องเคาะไม้ งานหัตถกรรมพื้นบ้านจำลองเครื่องดนตรีไทย เครื่องประกอบจังหวะ
  5. มุมสำหรับพัฒนาความสามารถด้านมิติสัมพันธ์โดยใช้อุปกรณ์ที่มีผิวสัมผัส ขนาดสี รูปทรงจากวัสดุธรรมชาติที่หลากหลาย
  6. มุมสำหรับพัฒนาความสามารถด้านการใช้ร่างกายโดยใช้อุปกรณ์ที่มีผิวสัมผัสจากวัสดุธรรมชาติที่หลากหลาย ของเล่นพื้นบ้าน เช่น กะลาไม้ไผ่ วัสดุพื้นบ้านสำหรับใช้ในการประดิษฐ์ เช่น ปอ เปลือกใบลาน ดอก
  7. มุมสำหรับพัฒนาความสามารถด้านภาษา เช่น นิทาน บัตรคำตัวอักษรจากงานหัตถกรรมท้องถิ่น
- จากทบทวนวรรณกรรมที่กล่าวข้างต้นผู้เขียนขอสรุปของเล่นหรือการละเล่นโดยใช้ภูมิปัญญาของท้องถิ่นจำแนกตามประโยชน์ของการส่งเสริมพัฒนาการดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ของเล่นหรือการละเล่นโดยใช้ภูมิปัญญาของท้องถิ่นจำแนกตามประโยชน์ของการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย

รายการของเล่น/ การละเล่น	การส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ				
	กล้ามเนื้อ ใหญ่	กล้ามเนื้อ เล็ก	สติปัญญา	อารมณ์และ สังคม	จินตนาการ
ว่าว	การวิ่ง	หยิบเชือกก่อน จะกำเชือก	เรียนรู้สีของว่าว ว่าวลอยสูง-ต่ำ	การเล่นกับเพื่อน มี เพื่อนช่วยจับ และ ปล่อยว่าว	-
กลิ้งล้อ	การวิ่งและเดิน	-	-	การเล่นกับกลุ่ม เพื่อน	-
ม้าก้านกล้วย	การวิ่ง	-	-	การเล่นกับกลุ่ม เพื่อน	-
ปืนก้านกล้วย	การใช้แรงของ มือกับแขน	-	-	การเล่นกับกลุ่ม เพื่อน	-
กัณฑ์ไม้ไฟ (หมากรุก ปิ่น/ปิ่นลม)	การเดินหรือวิ่ง กำมือการใช้แรง ของ	-	-	การเล่นกับกลุ่ม เพื่อน	-
ชักกะเย่อ	การใช้มือกำและ ดึงเชือก	-	การนับ	การเล่นเป็นเรียนรู้ กติกา	-
การเล่นแบบต่าง ๆ เช่น กิ่งกองแก้ว การ วิ่งไล่จับเลขแปด ผี เข้าขวด ปูขาเก ปาก ระป๋องนม เดินกะลา หาบของขาย	การวิ่ง การกระ โดด การโยนปา ของ	-	การนับเลข ความสูงต่ำ การ กระยะ	เรียนรู้กติกาการ เล่นกับกลุ่มเพื่อน	-
หาบของขาย	การเดิน	การหยิบของ ชิ้นเล็กใส่ตะกร้า	รู้จักของใน ตะกร้า	การมีปฏิสัมพันธ์ กับเพื่อน	-
มอญซ่อนผ้า	การเดิน การวิ่ง	-	การร้องเพลง มอญซ่อนผ้า	เรียนรู้กติกาการ เล่นกับกลุ่มเพื่อน	-
			การกะเวลาใน การนั่งแทนที่ คนที่โดนวางผ้า		

ตารางที่ 1 ของเล่นหรือการละเล่นโดยใช้ภูมิปัญญาของท้องถิ่นจำแนกตามประโยชน์ของการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (ต่อ)

รายการของเล่น/ การละเล่น	การส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ				
	กล้ามเนื้อ ใหญ่	กล้ามเนื้อ เล็ก	สติปัญญา	อารมณ์และ สังคม	จินตนาการ
วีรืข้าวสาร	การเดิน การวิ่ง	-	การร้องเพลงวีรื ข้าวสาร การแก้ปัญหา ไม่ให้โดนจับ	เรียนรู้กติกาการ เล่นกับกลุ่มเพื่อน	-
กาภิโหลก	การเดิน การกระโดด	การโยนของ	การพูดโต้ตอบ การกระยะ กระโดด การนับจำนวน ช่องกระโดด	เรียนรู้กติกาการ เล่นกับกลุ่มเพื่อน	
เล่นิทาน	-	-	เรียนรู้ภาษา เกิดความเข้าใจ ภาษา เรียนรู้ตัวละคร มีการถามตอบ ระหว่างผู้เล่า และเด็ก	เรียนรู้คติสอนใจ	เกิดจินตนา การ
การร้องเพลงกล่อม เด็ก	-	-	เรียนรู้ภาษา	ความไพเราะของ ทำนองเพลงและ เสียงร้องเพลง เกิดความผูกพัน ระหว่างผู้ร้องเพลง และเด็ก	เกิดจินตนา การ
การเล่นดนตรีพื้น บ้าน โดยใช้ฝักเมล็ด พันธุ์ เช่น สะบ้า เครื่องเคาะไม้ งาน หัตถกรรมพื้นบ้าน จำลองเครื่องดนตรี ไทย เครื่องประกอบ จังหวะ	การขยับแขนขา เคลื่อนไหวใน ขณะเล่นดนตรี	ใช้นิ้วมือจับ เขย่า เคาะ เครื่องดนตรี	เรียนรู้ภาษา เกิดความเข้าใจ ภาษา จากการพูดคุย การเรียนรู้เล่น ดนตรี ตัวโน้ต	ความไพเราะของ ทำนองเพลงและ เสียงร้องเพลง เสียงดนตรี ความ สัมพันธ์กับเพื่อน และผู้ใหญ่	เกิดจินตนา การ

ตารางที่ 1 ของเล่นหรือการละเล่นที่ใช้ภูมิปัญญาของท้องถิ่นจำแนกตามประโยชน์ของการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (ต่อ)

รายการของเล่น/ การละเล่น	การส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ				
	กล้ามเนื้อ ใหญ่	กล้ามเนื้อ เล็ก	สติปัญญา	อารมณ์และ สังคม	จินตนาการ
การใช้วัสดุพื้นบ้านใน การประดิษฐ์ของเล่น หรือหัตถกรรมพื้น บ้าน เช่น การสาน ปลาตะเพียน การใช้ ปอ เปลือกใบลาน ตอกไม้ไผ่ ใบตอง	-	ใช้นิ้วและตาใน การสาน	เรียนรู้รูปร่าง และขนาดของ ปลาตะเพียน ขนาดของ หัตถกรรมต่างๆ การเลียนแบบ และทำตาม	เกิดความ เพลิดเพลิน การทำงานร่วมกัน กับเพื่อนและ ผู้ใหญ่	เกิด จินตนาการ เกี่ยวกับ ขนาด รูป ร่างเกี่ยวกับ ของเล่น หรือ หัตถกรรมที่ กำลัง ประดิษฐ์
การพิมพ์ภาพด้วย ใบไม้จากสีธรรมชาติ	-	ใช้นิ้วและตาใน การพิมพ์ภาพ	เรียนรู้สีจากพืช ชนิดต่าง ๆ รู้จักชนิดของ ใบไม้และชนิด ของพืชที่ สามารถนำมา ทำสี	เกิดความ เพลิดเพลิน รักใบไม้ และ ต้นไม้	จินตนาการ รูปร่างของ สิ่งที่ได้จาก การพิมพ์ ภาพ
การเล่นหมากเก็บ เม็ดมะขาม	การโยนหมาก เก็บ การขยับ เคลื่อนตัวรอรับ หมากเก็บ	ใช้นิ้วและตาใน การกระชะ การรับหมาก เก็บ	การวางแผนทำ อย่างไรให้เก็บ เม็ดมะขามให้ มากที่สุดในการเล่น แต่ละเกมส์	การเล่นกับกลุ่ม เพื่อน เกิดความ เพลิดเพลิน	-

ตารางที่ 1 ของเล่นหรือการละเล่นโดยใช้ภูมิปัญญาของท้องถิ่นจำแนกตามประโยชน์ของการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (ต่อ)

รายการของเล่น/ การละเล่น	การส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ				
	กล้ามเนื้อ ใหญ่	กล้ามเนื้อ เล็ก	สติปัญญา	อารมณ์และ สังคม	จินตนาการ
การทำอาหารการทำ ขนมเช่น แกงจืด ไข่ ตุ๋น ฟักทอง แกงบวด ขนม บัวลอย ห่อข้าวต้ม เป็นต้น	การเคลื่อนไหว ร่างกายในขณะ เตรียมอุปกรณ์ และปรุงอาหาร	การใช้นิ้วใน การนวดแป้ง ปอกเปลือก แตงกวา เปลือกฟักทอง ฉีกใบตอง ห่อ ข้าวต้ม การมัดข้าวต้ม	รู้จักวัสดุและ ของใช้ในการ ทำอาหาร ประเภทต่าง ๆ การฟังขั้นตอน การทำอาหาร การกะประมาณ การคำนวณ วัสดุ อุปกรณ์ ในการทำ อาหารให้พอดี ได้รู้รสชาติ กลิ่น สีของ อาหารและวัสดุ ประกอบอาหาร ประเภทต่าง ๆ	เกิดความ เพลิดเพลิน การเล่นกับกลุ่ม เพื่อน การทำงานร่วมกัน กับเพื่อนและ ผู้ใหญ่	จินตนาการ รูปร่างของ อาหารและ ขนมจาก กลิ่น

สรุป

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ของเล่นหรือการละเล่นโดยใช้ภูมิปัญญาของท้องถิ่นของแต่ละภาคมีความสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ และช่วยให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการสมวัย ดังนั้น พ่อแม่ผู้ปกครอง ผู้ดูแลเด็ก ผู้สูงอายุในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรให้ความสนใจและมีส่วนร่วมในการพัฒนาของเล่นหรือการจัดการละเล่นสำหรับเด็กปฐมวัย การใช้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยเป็นทางออกหนึ่งที่จะช่วยลดจำนวนเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการไม่สมวัย ในการเลือกชนิดของเล่นหรือกิจกรรมสำหรับเด็กควรเลือกให้เหมาะกับวัยของเด็ก เช่น การเล่นที่มีวัสดุชิ้นเล็ก ๆ ดังเช่น การเล่นเม็ดมะขามไม่ควรใช้ในเด็กที่อายุต่ำกว่า 2 ปี เพราะเด็กอาจจะกลืน

เม็ดมะขามและเกิดการอุดตันทางเดินหายใจได้ การร้องเพลงกล่อมเด็กเหมาะกับเด็กเล็กการที่เด็กได้ฟังเพลงกล่อมเด็กจากคนที่ดูแลจะเกิดความสุขก่อนการนอนทำให้ผ่อนคลายนอนหลับได้ยาวนานขึ้น ส่วนการเล่นที่เหมาะสมกับเด็กอายุมากกว่า 2 ปี นั้นมีหลากหลาย โดยควรเน้นการเล่นที่ให้เด็กได้มีโอกาสเล่นกับเด็กคนอื่น ๆ เพื่อจะได้ฝึกหัดการมีวินัยและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้เป็นการเล่นที่ฝึกหัดให้เด็กคิดประดิษฐ์ของเล่นเองอยู่ภายใต้การดูแลและการให้คำแนะนำจากผู้ใหญ่ ฝึกการปฏิบัติตนบนหลักเศรษฐกิจพอเพียงควรเลือกชนิดที่สามารถส่งเสริมพัฒนาการเด็กได้หลายด้านและใช้การเล่นที่หลากหลาย เพื่อให้ส่งเสริมพัฒนาการได้ครบทุกด้าน ในการผลิตของเล่นสำหรับเด็กควรสอดคล้องกับบริบทของครอบครัวและชุมชนตลอดจนการเปิดโอกาส

ให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับเด็กได้มีส่วนร่วมงานในทุกขั้นตอนของการผลิตหรือพัฒนาของเล่นหรือร่วมกิจกรรมนั้น ๆ ซึ่งจะทำให้ทุกคนเกิดความภาคภูมิใจในการพัฒนาเด็ก เด็กได้เรียนรู้และเลียนแบบสิ่งที่ดีงามของบรรพบุรุษและชุมชนเห็นความรักสามัคคีของสมาชิกในครอบครัวและชุมชน จะทำให้เด็กรักและภาคภูมิใจในครอบครัวและชุมชนซึ่งคาดหวังว่าวัฒนธรรมที่ดีงามจะได้รับการสืบทอดถึงคนรุ่นหลังต่อไป

เอกสารอ้างอิง

1. กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย. นนทบุรี: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก; 2560.
2. กลุ่มสนับสนุนวิชาการและการวิจัยสำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย. รายงานการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการเด็กปฐมวัยไทย ครั้งที่ 6 พ.ศ. 2560 [อินเทอร์เน็ต]. 2561. [เข้าถึงเมื่อ 25 มีนาคม 2562]. เข้าถึงได้จาก: http://hp.anamai.moph.go.th/download/article/article_20190225123524.pdf
3. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงสาธารณสุข. หลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2560. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย; 2560.
4. อรุณี หรดาล. ภูมิปัญญาท้องถิ่นและสื่อพื้นบ้านกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย. ในเอกสารประกอบการสอน วิชานวัตกรรม สื่อ เทคโนโลยีทางการศึกษาปฐมวัย (หน่วยที่ 11 น. 1-60). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช; 2555.
5. อภิรดี ไชยกาล. การจัดประสบการณ์ในระดับปฐมวัย. ใน: เอกสารประกอบการสอน วิชาการจัดการศึกษาและหลักสูตรสำหรับเด็กปฐมวัย (หน่วยที่ 8 น. 1-56). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช; 2560.
6. ทศนีย์ นาคุณทรง, สุรกานต์ จังหาร, ประดิษฐ์ เอกทัศน์, สมาน เอกพิมพ์, บุษกร เจริญศักดิ์. การพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยใช้ภูมิปัญญา. ว. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม 2553;4:77-88.
7. สิริมงคล ทนทอง, สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์, บุญเชิด อนันตพงษ์, เขาวภา เดชะคุปต์. การพัฒนา หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุนทรียภาพสำหรับเด็กปฐมวัย. ว. ศึกษาศาสตร์ 2553;21:1-11.
8. ทศนีย์ รอดชมพู่, กาญจนา เหลืองอุบล, เพ็ญศรี ศิวารมย์. การส่งเสริมพัฒนาการเด็ก 3-5 ปี ผ่าน โปรแกรมการเล่นตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาท้องถิ่น เขตสุขภาพที่ 7 และ 8. ว. วิชาการสาธารณสุข 2560;26:866-74.
9. ศศิพินต์ สุขบุญพันธ์. การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยการมีส่วนร่วมจากผู้ปกครอง ในเขตอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. ว. ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2561;46:100-16.
10. วรณิศา แซ่ลิ้ม. การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่นสำหรับเด็กปฐมวัยเรื่องการละเล่นพื้นบ้านชุมชน ปะลูรู อำเภอสุไหงปาดี จังหวัดนราธิวาส [วิทยานิพนธ์]. นราธิวาส: ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยทักษิณ; 2553.
11. วรณิกา พักเขียว และอัญชลี สุขโนสทิธิ์. ความสามารถด้านตรรกะคณิตศาสตร์และด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารไทยภาคกลาง.

- ว. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต 2557;10:337-44.
12. อัญมณี นุญชื้อ, สุรศักดิ์ แก้วเอียน. การนำภูมิปัญญาวัฒนธรรมและทรัพยากรไทยมาสร้าง
ประสบการณ์ในมุมการเรียนรู้สำหรับเด็กเล็ก. ว. วิติวิทยาการวิจัย 2559;29:315-40.